

1.02 Pregledni znanstveni članek

UDK 621.397.13:27-72(497.4)"1968/1990"

Prejeto: 23. 4. 2010

Katoliška cerkev v oddajah TV Slovenija 1968–1990

KATJA ŠTURM

študentka Filozofske fakultete v Ljubljani (španski jezik in književnost, zgodovina)

Kovača vas 138, SI-2310 Slovenska Bistrica

e-pošta: katja.tormenta@gmail.com

IZVLEČEK

Pregled oddaj TV Slovenija v obdobju 1968–1990 kaže maloštevilne omembe Katoliške cerkve. V času komunizma v Sloveniji so novice s tematiko Katoliške cerkve prinašale kratka poročila predvsem o delovanju Cerkve in koordinacijskih odborih za urejanje odnosov med Cerkvijo in državo.

KLJUČNE BESEDE: Katoliška cerkev, tradicionalni novoletni sprejemi duhovnikov, koordinacijski odbori za urejanje odnosov med samoupravno družbo in verskimi skupnostmi, Ciril-Methodijsko društvo

ABSTRACT

THE CATHOLIC CHURCH IN THE BROADCASTINGS OF TV SLOVENIA BETWEEN
1968 AND 1990

When reviewing the broadcastings of TV Slovenia for the period between 1968 and 1990, we only rarely stumble upon the mentioning of the Catholic Church. During communism in Slovenia, news with the topic of the Catholic Church mostly involved short reports on Church activities and the work of coordination committees that regulated relations between the Church and the State. They were mostly short news broadcasted monthly or yearly.

KEY WORDS: Catholic Church, traditional New Year's reception of the priests, coordination boards for regulating relations between the self-governing society and religious communities, St. Cyril and Methodius Society

Uvod

Članek je nastal kot del raziskovalnega cikla z naslovom *Cerkev in družba/država v sodobni slovenski zgodovini v okviru seminarja pri predmetu sodobna slovenska zgodovina v študijskem letu 2009/2010 pri prof. dr. Božu Repetu.*

Namen in eden od ciljev članka je prikazati pregled dnevnoinformativnih in preostalih oddaj TV Slovenija s tematiko katoliške cerkve med letoma 1968 in 1990. Specifični cilji so ugotoviti številnost oddaj z omembo katoliške cerkve, vpliv Katoliške cerkve v medijih in natančneje raziskati vsebino poročanj takšnih oddaj. Članek tako vsebuje tematsko-kronološki pregled oddaj TV Slovenija s krajšim opisom vsebin oddaj, nanašajočih se na tematiko Katoliške cerkve na Slovenskem.

V prvem delu članka je predstavljen zgodovinski okvir Katoliške cerkve v sodobni slovenski zgodovini, v nadaljevanju se seznanimo z delom Oddelka za arhiviranje in dokumentacijo Televizije Slovenija, v zadnjem, najobsežnejšem delu, pa z vsebinsko razčlenitvijo oddaj TV Slovenija, ki so zabeležile novice o Katoliški cerkvi na Slovenskem. Naj poudarim, da namen članka ni prikazati in orisati kompleksne zgodovine odnosov Cerkev in družba v sodobni slovenski zgodovini, saj je ta veliko širša in celovitejša od predstavljene v članku, temveč prikazati enega izmed aspektov sicer zapletenih odnosov. Odnosi, ki se zrcalijo iz povzetih oddaj TV Slovenija so tako le del odseva realne situacije in sicer v ogledalu sodobnega komunikacijskega medija – Televizije Slovenija.

Zgodovinski okvir Katoliške cerkve v sodobni slovenski zgodovini

Katoliška cerkev v letih 1945–1968

Cerkev se po drugi svetovni vojni v resnici ni soočala z državo, ampak s partijo, ki se je enačila z državo in odločala namesto ljudstva. Za odnose med državo in Cerkvijo pa je bila odločilna prav ideološka predstava partije o Cerkvi. Ta je slonela na prepričanju, da je vera škodljiva (opij za ljudstvo) ali vsaj ne more storiti nič koristnega za ljudi na tem svetu ter da je Cerkev preživeta struktura.¹

Komunistične oblasti so Cerkev v prvih letih po drugi svetovni vojni omejile v šolski in dobrodelni dejavnosti, duhovščino policijsko in sodno prega-

njale ter ukinile večino katoliških ustanov, časopisov in društev.² Preostali administrativni ukrepi, ki so poskušali Cerkev izriniti iz javnosti, so med drugim tudi onemogočanje večjega zbiranja vernikov v javnosti ob romanjih, procesijah in birmah ter obvezno prijavljanje vseh sestankov duhovnikov in laikov.³

V petdesetih letih so bili odnosi med Cerkvijo in državo Jugoslavijo močno zaostreni. Tudi Slovenijo je zajel val napadalne proticerkvene propagande, z grobimi napadi »ne le na cerkevno hierarhijo in posamezne duhovnike, temveč tudi na vero, vernike in katoliško inteligenco«. Leta 1952 je bil verouk dokončno odstranjen iz šol, Teološka fakulteta pa je bila izločena iz sestava ljubljanske Univerze. Božič je prenehal biti dela prost dan.⁴ Kljub temu so oblasti v Sloveniji že leta 1952, ko je spor med Vatikanom in Beogradom dosegel vrh, pokazale pripravljenost za prožnejšo politiko do duhovščine in cerkvene hierarhije. Leta 1953 je bil namreč sprejet prvi povojni zakon, ki je urejal njihov položaj – Zakon o pravnem položaju verskih skupnosti v Sloveniji.⁵ Bil je prvi te vrste po vojni. Verske skupnosti so bile prvič priznane kot subjekt. Z novim zakonom so bili olajšani številni postopki, predvsem pa enotno urejeni za vso republiko. Ker pa je bil razvoj družbe pri nas zelo neenakomeren, bi bilo zelo naivno misliti, da so čez noč izginile vse napetosti med Cerkvijo in državo.⁶ Naj poudarim, da gre za skoraj hkratno sprejetje omenjenega zakona in prej omenjene zaostritve odnosov med katoliško cerkvijo in jugoslovansko oblastjo s prekinitvijo diplomatskih odnosov, izločitvijo verouka iz šole, Teološke fakultete iz Univerze in konkretnimi navodili CK KPS glede odnosa do predstavnikov Cerkve. Ko je bila Cerkev povsem onemogočena in potisnjena ob zid, ter po prekinitvi diplomatskih stikov, se je jugoslovanska oblast začela posebno truditi, da bi omilila odnose s Cerkvijo, saj je navzven hotela dajati videz, da je širokosrčna, boljša od stalinističnega Vzhoda; potrebovala je mednarodno pomoč in je v začetku leta 1953 sprejela prvi verski zakon, da bi Cerkev zaščitila pred pravnim brezvladjem.⁷

¹ *Zgodovina Cerkve na Slovenskem*, str. 242.

² Vodopivec: *Od Pobljinove slovnice do samostojne države*, str. 342.

³ *Zgodovina Cerkve na Slovenskem*, str. 242.

⁴ Vodopivec: *Od Pobljinove slovnice do samostojne države*, str. 342.

⁵ Prav tam, str. 348.

⁶ *Zgodovina Cerkve na Slovenskem*, str. 244.

⁷ Bizilj: *Cerkev v policijskih arhivih*, str. 114.

Možnosti za večjo demokracijo in modernizacijo slovenske in jugoslovanske družbe je bila cerkvena in posvetna inteligenca pripravljena iskati v okvirih socialističnega samoupravljalvskega sistema.⁸

Poznejše analize so obdobje konec petdesetih, začetek šestdesetih, označile kot *liberalistično*, ko sta se na osnovi ekonomskega razvila idejni liberalizem in individualizem. Začele so se razprave o narodni spravi med revolucionarji na eni in izdajalci ter okupatorjevimi pomagači na drugi strani, češ »*to je že daleč, lahko bi začeli pozabljati in odpuščati*«. V te tokove, predvsem v razprave o umestnosti ali neumestnosti podpisa protokola med Vatikanom in SFRJ, se je vključeval tudi del duhovščine na Slovenskem.⁹

Vatikan je s podpisom Beograjskega protokola leta 1966 sprejel stališče, »*da morajo duhovniki ostajati v duhovnih in verskih okvirih in ne smejo posegati na politično področje*«. Jugoslovanska vlada pa je v zameno potrdila z ustavo zagotovljeno svobodo Cerkev pri opravljanju verskih opravil in obredov.

Obe strani sta si poleg tega obljubili, da bosta nadaljevali začeti dialog in napovedali vzpostavitev diplomatskih odnosov (to se je zgodilo leta 1970). Otoplitev odnosov med Jugoslavijo in Svetim sedežem je imela ugodne posledice tudi za slovensko Cerkev. Papež Janez XXIII. je ljubljansko škofijo že leta 1961 povzdignil v nadškofijo, papež Pavel VI. pa je sedem let pozneje (1968) ustanovil slovensko cerkveno pokrajino z metropolitom v Ljubljani.¹⁰

Katoliška cerkev v letih 1968–1990

Cerkev je v sedemdesetih letih 20. stoletja okrepila svojo dejavnost, v vsakdanjem življenju pa je v odnosih med verniki in Cerkvijo na eni stani ter različnimi oblastnimi organi na drugi še naprej prihajalo do konfliktov in napetosti.¹¹

Sredi sedemdesetih se je zdelo, da težijo komunistični oblastniki, ki so vsa leta po vojni vendarle puščali nekaj prostora tudi nekomunistični in nemarksiistični inteligenci, k dokončni ideološki podreditvi »laičnega« izobraženstva. Videti je bilo, da priznavajo za edinega nazorskega nasprotnika le še Cerkev in katolištvo.

Kljub temu so bila sedemdeseta in osemdeseta leta v odnosih med slovenskimi cerkvenimi in posvetnimi oblastmi čas sorazmernega zatišja, ko sta se obe strani, kolikor je bilo mogoče, izogibali sporom in napetostim. Novi zakon o verskih skupnostih, sprejet leta 1976, sicer ni vidneje spreminjal njihovega položaja, saj jih je tudi vnaprej strogo omejeval na versko, to je duhovno področje.¹² Zakon zelo dobro ponazarja takratno ozračje in odnos oblasti do vere in Cerkve. Cerkev je smela opravljati samo in izključno verske dejavnosti v ozkem pomenu te besede. To je pomenilo, da ni mogla imeti t. i. »*paralelnih struktur*«, predvsem ne svoje dobrodelne organizacije, svojih šol ali podobnih ustanov.¹³

Toda obojestransko pripravljenost – oblasti in Cerkve – za sistematično in strpno dogovarjanje je imela ugodne posledice zlasti za Katoliško cerkev. Oblasti ji sicer niso bile pripravljene odpreti vrat v javne medije, posebej ne na radio in televizijo, dopuščale pa so širitev in postopen razmah verskega tiska ter cerkvene založniške dejavnosti.¹⁴

Kljub rastočemu nezadovoljstvu in kritiki komunizma v Sloveniji do srede osemdesetih let še ni bilo odmevnejše opozicije. Katoliška cerkev se je sicer pod vodstvom nadškofa in metropolita Alojzija Šuštarja, ki je bil leta 1980 postavljen na čelo Ljubljanske nadškofije, zavzemala za uresničitev tradicionalnih zahtev, toda »*te cilje si je prizadevala doseči v dogovarjanju z oblastmi, brez posebnega zaostrovanja in konfliktov, kar je ustrezalo tudi političnim voditeljem, ki so v isti sapi pozivali k dialogu s Cerkvijo in še naprej preganjali javno izražanje verskih čustev*«. ¹⁵

Sprememba v slovenskem komunističnem vrhu leta 1986 sprva ni pomenila vidnejšega političnega zasuka, saj so novi voditelji pri reševanju najbolj žgočih gospodarskih in političnih problemov ter glede slovenskega odnosa do Beograda, zastopali dotedanja kompromisna in previdna stališča. Pa vendar so oblasti že konec leta 1986 pokazale znak večje prožnosti, ko so ljubljanskemu nadškofu prvič po vojni dovolile, da je prek radia vernikom in poslušalcem čestital za božič. Nepričakovani nadškofov božični pozdrav je skrajno vznemiril komunistične pravoverneže, tako da so po vsej Sloveniji in Jugoslaviji izražali svoje nezadovoljstvo. Slovenski kritiki Šuštarjevih javnih voščil so voditeljem v Ljubljani očitali, da so neopravičljivo in

⁸ Bizilj: *Cerkev v policijskih arhivih*, str. 357–358.

⁹ *Zgodovina Slovencev*, str. 913.

¹⁰ Vodopivec: *Od Pobljinove slovnice do samostojne države*, str. 395.

¹¹ Vodopivec: *Od Pobljinove slovnice do samostojne države*, str. 396.

¹² Prav tam, str. 417.

¹³ *Zgodovina Cerkve na Slovenskem*, str. 249.

¹⁴ Vodopivec: *Od Pobljinove slovnice do samostojne države*, str. 417.

¹⁵ Prav tam, str. 474.

nevarno popustili Cerkvi, v jugoslovanskih časopisih pa so nadškofov nekajminutni nagovor na radiu razglašali za »novo slovensko provokacijo«. V slovenskem vrhu se v takšnih razmerah niso mogli odločiti, da bi stopili še korak dlje in božič razglasili za dela prost dan, kot je predlagala jugoslovanska škofovska konferenca (zlasti ker bi to pomenilo nov spor z državnim predsedstvom, saj je škofovski poziv že zavrnilo). Toda pri odločitvi o spoštovanju božiča kot neuradnega verskega praznika so vztrajali in leta 1987 se je nadškofovimi božičnimi čestitkam (tokrat na televiziji) pridružil tudi predsednik SZDL Jože Smole. Slovensko vodstvo se je resno zavzemalo za demokratizacijo in videlo edino pravo usmeritev v političnem odpiranju in pluralizmu.¹⁶

Dokumentacija Televizije Slovenija – Oddelek za arhiviranje in dokumentacijo Televizije Slovenija

Dokumentacija Televizije Slovenija je bila ustanovljena leta 1958. Z začetkom oddajanja televizijskega programa je prav tako začela delovati služba, ki je urejala in skrbelo za dokumentarno in arhivsko gradivo. To je nastajalo v okviru programskih snovanj Televizije Slovenija in obsega zbirke fotografij, filmskih posnetkov, posnetkov na magnetoskopskih trakovih in videokasetah, pa tudi tekstovno gradivo o televizijskih oddajah.¹⁷

Večina prispevkov dnevnoinformativnih oddaj v letih 1968–1990 je ohranjenih na filmskih trakovih brez zvočnega zapisa. Besedilo, ki ga je napovedovalec v studiu prebral, je zapisano v tekstih, shranjenih v t. i. »srajčkab oddaj« in posneto na zvočnih trakovih, shranjenih ločeno od slikovnega zapisa.

Za starejše obdobje, obdobje do leta 1990, »srajčke oddaj« vsebujejo podatke o oddaji, naslov, podatke o nosilcih, o avtorjih in praviloma celotna besedila prispevkov, razen besedil in izjav, ki so zapisani na zvočnem traku. Po letu 1990 pa je bilo prebrano besedilo zvočno zapisano in »srajčke« vsebujejo zgolj začetek in konec prebranega besedila.

Katoliška cerkev v oddajah TV Slovenija 1968–1990

Katoliška cerkev v dnevnoinformativnih oddajah TV-Dnevnik in TV-Obzornik

Tradicionalni novoletni sprejemi in božične poslanice

Največ prispevkov dnevnoinformativnih oddaj, ki zadevajo Katoliško cerkev na Slovenskem med letoma 1968 in 1990, je povezanih s tradicionalnimi novoletnimi sprejemi in kasnejšimi božičnimi poslanicami.

TV-Obzornik¹⁸ z dne 11. 1. 1967 nam sporoča, da je komisija SR Slovenije za verska vprašanja priredila novoletni sprejem za slovenske duhovnike rimskokatoliške in evangeličanske verske skupnosti. Sprejema v Ljubljani se je udeležilo več kot 70 duhovnikov, med njimi vsi trije slovenski ordinariji, dr. Jožef Pogačnik, dr. Maksimilijan Držečnik in dr. Janez Jenko, senior evangeličanskega seniorata Aleksander Kerčman, prior kartuzije Pleterje dr. Edgar Leopold, člani glavnega odbora Ciril-Methodijskega društva katoliških duhovnikov in več profesorjev Teološke fakultete v Ljubljani. Med kosilom je navzoče pozdravil predsednik komisije za verska vprašanja Boris Kocjančič ter jim zaželel srečno novo leto, govoril nato o miru v svetu in o mednarodnem sporazumevanju ter reševanju za obe strani aktualnih vprašanj. V imenu povabljenih sta govorila ljubljanski nadškof dr. Jožef Pogačnik in senior Aleksander Kerčman.

TV-Dnevnik¹⁹ z dne 23. 1. 1969 je prinesel novice o tradicionalnem sprejemu za slovenske duhovnike, ki ga je priredila republiška komisija za verska vprašanja v Klubu poslancev v Ljubljani. Udeležili so se ga predstavniki slovenskih verskih skupnosti, pa tudi cerkvenih redov, šol in Ciril-Methodijskega društva. Predsednik komisije Pavle Bojc je v svojem nagovoru med drugim izrekel upanje, da se bodo odnosi med državo in verskimi skupnostmi tudi naprej razvijali v realističnem ozračju medsebojnega sodelovanja. V imenu predstavnikov verskih skupnosti je prvi odgovoril nadškof, doktor Jožef Pogačnik.

TV-Dnevnik²⁰ z dne 20. 1. 1971 je prinesel povzetek dogajanja s tradicionalnega novoletnega sprejema za slovensko duhovščino v dvorani izvršnega sveta skupščine Socialistične republike Slovenije.

¹⁶ Vodopivec: *Od Pobljnovne slovnice do samostojne države*, str. 481.

¹⁷ <http://www.rtv slo.si>

¹⁸ Nosilec: KF 4584, T: 5755.

¹⁹ Nosilec: KF 6281, T: 8444, dolžina 45".

²⁰ Nosilec: KF D 678/I, T: 11341, dolžina 1'20".

Priredil ga je predsednik republiške komisije za verska vprašanja Pavle Bojc. Udeležilo se ga je skoraj sto duhovnikov, med katerimi so bili najvišji predstavniki rimskokatoliške, slovenske evangeličanske, srbske pravoslavne, adventistične in baptistične verske skupnosti v Sloveniji. Navzoči so bili tudi podpredsednik izvršnega sveta Slovenije Vinko Hafner, član sveta dr. Ernest Petrič in člani komisije SRS za verska vprašanja. Predsednik Pavle Bojc je v pozdravnem govoru izrazil vsem najboljše želje za novo leto. Ljubljanski nadškof, dr. Jožef Pogačnik, se je v imenu vseh verskih skupnosti z območja Slovenije zahvalil za izraženo pozornost in pozitivno ocenil medsebojne odnose.

Leta 1972 je predsednik republiške komisije za verska vprašanja Pavle Bojc v prostorih slovenskega izvršnega sveta pripravil novoletni sprejem za slovensko duhovščino. O njem je poročal TV-Dnevnik²¹ dne 26. 1. 1972. Udeležilo se ga je skoraj 100 duhovnikov, med njimi tudi najvišji predstavniki osmih verskih skupnosti. V pozdravu je govoril o pomenu vsakoletnega srečanja in ob tem omenil ugotovitev, da se je z minulim letom, ko je nehal veljati zvezni zakon o pravnem položaju verskih skupnosti, pravzaprav začelo eno izmed pomembnih obdobjev graditve odnosov med državo in verskimi skupnostmi, ki predstavlja dobro osnovo za nadaljnje odnose. Potem so se predstavniki slovenske duhovščine zahvalili za sprejem in izrazili željo po prihodnjem tesnem sodelovanju.

Leta 1974 je še vedno predsedujoči predsednik republiške komisije za verska vprašanja Pavle Bojc na vsakoletni novoletni sprejem povabil najvišje predstavnike rimskokatoliške, srbske pravoslavne, slovenske evangeličanske, slovenske starokatoliške, adventistične, baptistične in islamske verske skupnosti. Novico o sprejemu je podal TV-Obzornik²² dne 25. 1. 1974. Tovariš Bojc je izrazil željo, naj tudi to leto prinese čim več sporazumevanja in spoštovanja v duhu nove ustave, ki ureja tudi odnose med družbo in verskimi skupnostmi. Za vabilo se je zahvalil metropolit, dr. Jožef Pogačnik in dejal, da je dialog najboljša metoda za medsebojno razumevanje.

Leta 1975 je republiška komisija za verska vprašanja dobila novega predsednika – predsednik komisije Socialistične republike Slovenije za odnose z verskimi skupnostmi je postal Rudi Čačinovič. 31. 1. 1975 je priredil novoletni sprejem za predstavnike verskih skupnosti; o tem je poročal TV-Dnev-

nik I.²³ Ljubljanski metropolit dr. Jožef Pogačnik je v svojem govoru posebej omenil, da Rimskokatoliška cerkev in njeni duhovniki odklanjajo politizacijo vere in s tem v zvezi dejal, da se strinja z ugotovitvami v Delu in Komunistu pred dnevi objavljenega komentarja glede vernih občanov v samoupravni družbi.

Tudi leto pozneje je podpredsednik republiškega izvršnega sveta in predsednik komisije za odnose z verskimi skupnostmi Rudi Čačinovič priredil novoleten sprejem za predstavnike vseh verskih skupnosti v republiki. Dogajanje je povzela novica v TV-Dnevniku I²⁴ dne 29. 1. 1976. Tovariš Čačinovič je v novoletni čestitki izrazil prepričanje, da se bodo odnosi med družbo in vsemi verskimi skupnostmi še izboljšali in da bo k temu nedvomno pripomogel tudi zakon o verskih skupnostih; v imenu predstavnikov vseh verskih skupnosti pa se je zahvalil ljubljanski nadškof dr. Jožef Pogačnik.

Leta 1977 je predsedstvo republiške komisije za odnose z verskimi skupnostmi prevzel Stane Kolman. Ta je 26. 1. 1977 priredil tradicionalni novoletni sprejem. Novica je bila povzeta v TV-Obzorniku.²⁵ V govoru je dejal, da odnosi med socialistično samoupravno družbo in verskimi skupnostmi, ki delujejo v Sloveniji, uspešno utirajo pot že več kot tri desetletja in da zakon o pravnem položaju verskih skupnosti v republiki ni samo odsev urejenih odnosov med samoupravno družbo in verskimi skupnostmi, temveč tudi izpričana obveznost sklepov, sprejetih na helsinški konferenci o evropski varnosti in sodelovanju.

TV-Dnevnik I²⁶ z dne 10. 1. 1979 je poročal o tradicionalnem novoletnem sprejemu za duhovnike in druge predstavnike verskih skupnosti. Predsednik republiške komisije za odnose z verskimi skupnostmi Stane Kolman je navzočim, med njimi je bil tudi ljubljanski nadškof in metropolit dr. Jože Pogačnik, v priložnostnem govoru dejal, da so bili odnosi samoupravne družbe do verskih skupnosti predmet obravnave tudi v republiški skupščini. Tako zakon o pravnem položaju verskih skupnosti v Sloveniji še naprej predstavlja ustrezno pravno-politično osnovo za urejanje razmerij med socialistično družbo in verskimi skupnostmi.

9. 1. 1980 je predsednik republiške komisije za odnose z verskimi skupnostmi Stane Kolman priredil novoletni sprejem za predstavnike verskih skupnosti v Sloveniji. O tem je poročal TV-Dnev-

²¹ Nosilec: KF D 1062, T: 12858, dolžina 1'.

²² Nosilec: KF D 1820, T: 15913, dolžina 1'05".

²³ Nosilec: KF D 2201/I, T: 17879, dolžina 55".

²⁴ Nosilec: KF D 2575/I, T: 19883, dolžina 1'15".

²⁵ Nosilec: KF D 2950, T: 21988, dolžina 1'10".

²⁶ Nosilec: KF D 3667/I, T: 26030, dolžina 1'15".

nik I.²⁷ V pozdravnem nagovoru je opozoril na blokovske nevarnosti, ki pretijo svobodoljubnemu in nerazvitemu svetu, ter na vlogo samoupravne in neuvrščene Jugoslavije kot branilke varnosti, miru ter svobode misli in opredelitve. V tem okviru si družba prizadeva za dobre in urejene odnose z verskimi skupnostmi. Zato je toliko bolj nerazumljivo, da nekateri skušajo negativno ovrednotiti težko doseženo stopnjo medsebojnih odnosov. Slovenski metropolit, nadškof dr. Jožef Pogačnik, je poudaril, da so bili odnosi v minulem letu povsem zadovoljivi in nedvomno pozitivni, da so bila sporna vprašanja rešena s pogovori in razumevanjem obeh strani, da ni bilo administrativnih, še manj sodnih ukrepov zoper predstavnike Cerkve in da se še naprej zavzema za tako human odnos in sožitje.

V letu 1981 so se zgodile spremembe tako na predsedstvu komisije za odnose z verskimi skupnostmi kot na stolici metropolita. Predsednik komisije za odnose z verskimi skupnostmi je postal Dušan Šinigoj, ljubljanski nadškof in slovenski metropolit pa dr. Alojzij Šuštar. Dušan Šinigoj je januarja 1981 priredil tradicionalni novoletni sprejem. Na njem je poudaril skupno odgovornost vseh ljudi za skladen in uspešen razvoj socialistične samoupravne družbe. Poleg drugih predstavnikov verskih skupnosti je govoril tudi ljubljanski nadškof in slovenski metropolit dr. Alojzij Šuštar. Njegove izjave je povzel TV-Dnevnik²⁸ z dne 14. 1. 1981.

TV-Dnevnik²⁹ z dne 21. 1. 1982 pa je povzel dogajanje tradicionalno novoletnega sprejema za duhovnike in predstavnike verskih skupnosti, ki ga je priredil izvršni svet Slovenije leta 1982. Udeležili so se ga številni visoki predstavniki republike in Cerkve. Zbrane je pozdravil predsednik komisije za odnose z verskimi skupnostmi in podpredsednik izvršnega odbora Dušan Šinigoj. Dejal je, da smo postavili širok ustavni in zakonski okvir za delovanje verskih skupnosti, ki daje vernim občanom vse možnosti za svobodno in enakopravno versko življenje v samoupravni socialistični družbi.

Nepričakovani radijski božični pozdrav Alojzija Šuštarja iz leta 1986, ko so oblasti ljubljanskemu nadškofu prvič po drugi svetovni vojni dovolile, da je prek radia vernikom in poslušalcem čestital za božič, je leta 1987 dobil televizijsko podobo.³⁰

Ljubljanski nadškof dr. Alojzij Šuštar je v okviru TV-Dnevnik I³¹ 24. 12. 1987 prebral božično poslanico in voščil vesel božič.

Nadškofovi božični poslanici se je leta 1988 pridružil tudi predsednik Socialistične zveze delovnega ljudstva Slovenije Jože Smole.

Božična voščilnica Jožeta Smoleta je bila javnosti posredovana v TV-Dnevniku I³² 23. 12. 1988, dan kasneje pa je bilo mogoče v TV-Dnevniku I³³ 24. 12. 1988 videti nadškofovo božično voščilo.

Zasedanja koordinacijskih odborov za urejanje odnosov med samoupravno družbo in verskimi skupnostmi

Poročanja o tradicionalnih novoletnih sprejemih so dopolnjevale kratke novice z zasedanj koordinacijskih odborov predsedstva in izvršnega odbora SZDL.

TV-Obzornik³⁴ je 29. 3. 1968 poročal, da sta predsedstvo in izvršni odbor republiške konference Socialistične zveze delovnega ljudstva Slovenije obravnavala nekatere probleme odnosa z Rimskokatoliško cerkvijo po podpisu protokola z Vatikanom. V zvezi s tem sta sprejela nekatere sklepe o vlogi in nalogah Socialistične zveze. Na zvočnem traku je zabeležena izjava predsednika konference tovariša Janeza Vipotnika.

Novica, prav tako iz leta 1968, posredovana v TV-Dnevniku³⁵ dne 19. 4. 1968, govori o vlogi religije in Cerkve v tedanji družbi, temi posvetovanja za okroglo mizo na Centralnem komiteju ZKS. Udeležili so se ga predstavniki ZK Slovenije, Hrvaške, Bosne in Hercegovine ter sodelavci lista Komunist. Na osnovi že sprejetih stališč naj bi natančneje opredelili aktivno vlogo ZK in drugih naprednih sil glede teženj Cerkve ter uskladili stališča, ki so bila do tedaj nekoliko neenotna zaradi različnih razmer v posameznih republikah.

V letu 1970 je koordinacijski odbor za urejanje odnosov med Cerkvijo in samoupravno družbo pri republiški konferenci SZDL na prvi seji pod predsedstvom Janeza Vipotnika začrtal osnovno smer dela. Določil je bistvene naloge, ki izhajajo iz dokumenta »SZDL Slovenije danes«. Poudarili so pomen ustanovitve odborov, ki jih narekuje demokratični razvoj, odprtost političnega sistema, predvsem

²⁷ Nosilec: KF D 4031/I, T: 28033, dolžina 1'35".

²⁸ Nosilec: KF D 4402/I, T: 30478, dolžina 1'.

²⁹ Nosilec: KF D 4760/I, T: 32972, dolžina 55".

³⁰ Vodopivec: *Od Poblinove slovnice do samostojne države*, str. 481.

³¹ Nosilec: VKA 103/I, dolžina 2'52".

³² Nosilec: VKA 174/3, dolžina 5'10".

³³ Nosilec: VKA 178/24, dolžina 3'44".

³⁴ Nosilec: KF 5506, T: 7232, dolžina 6'5".

³⁵ Nosilec: KF 5568, T: 7306, dolžina 45".

pa čedalje večjo vlogo človeka v samoupravni družbi. Povzetek seje je prinesel TV-Dnevnik³⁶ 4. 12. 1970.

Iz obdobja do leta 1973 ni podatkov o poročanju s sej koordinacijskih odborov za odnose med samoupravno družbo in verskimi skupnostmi, naslednje poročanje pa je bilo v TV-Dnevniku³⁷ dne 30. 1. 1973. V Ljubljani je bil sprejem predstavnikov verskih skupnosti v izvršnem svetu, med njimi škofa Pogačnika in predavatelja bogoslužja na Teološki fakulteti Franca Rodeta.³⁸

V okviru TV-Dnevnika³⁹ dne 20. 9. 1974 pa so poročali o sklepu na republiški konferenci Socialistične zveze, da bodo koordinacijske odbore uvrstili tudi v občine in krajevne skupnosti, da bi se tudi v teh okoljih začela pospešena razprava o predlaganem zakonu o verskih skupnostih. Razprava v odboru je bila odprta, razgibana in tehtna in je izzvenela v soglasju, da se mora tudi pošten vernik – kot sleherni drug državljan – z enako odločnostjo postaviti po robu enemu izmed zakletih sovražnikov slovenskega delavskega razreda – klerikalizmu. To dolžnost in pravico mu nalaga nova ustava, saj bolj dosledno kot katerakoli druga ustava na svetu spoštuje verska čustva vseh ver in verskih skupnosti.

V TV-Dnevniku I⁴⁰ je bila 17. 3. 1975 objavljena kratka novica, da je predsednik republiškega izvršnega sveta Andrej Marinc sprejel slovenske škofo, med njimi dr. Pogačnika, Držičnika in druge. Ugotovili so, da so bili temelji položaja verujočih in verskih skupnosti pri nas že uspešno preizkušeni in da omogočajo zadovoljivo urejanje vseh tovrstnih zadev. Govor je bil tudi o novem republiškem zakonu o pravem položaju verskih skupnosti, ki naj bi natančneje opredeljeval, kaj so verske skupnosti in katere so dovoljene z ustavo.

Leto 1978 je bilo leto sestankovanja in urejanja odnosov med samoupravno družbo in slovenskim duhovniškim društvom.

TV-Dnevnik I⁴¹ je 28. 7. 1978 podal novico, da je predsednik izvršnega sveta Slovenije dr. Anton Vratuša sprejel slovenske škofo in nekatere druge predstojnike Rimskokatoliške cerkve v Sloveniji, z ljubljanskim nadškofom in metropolitom dr. Jožefom Pogačnikom na čelu. V pogovorih je bilo

ugotovljeno, da so bili odnosi med samoupravno družbo, Rimskokatoliško cerkvijo in drugimi verskimi skupnostmi primerno urejeni in da to zagotavlja njihovo nemoteno versko delovanje. Poudarili so, da odnose opredeljujejo načela iz ustave, zakonov in drugih dokumentov. Predsednik Vratuša je seznanil škofo z dejstvom, da je izvršni svet obravnaval poročilo o uresničevanju zakona o pravnem položaju verskih skupnosti v Sloveniji in bo to predloženo tudi republiški skupščini. Škofo so izrazili željo, da bi se urejeni odnosi uspešno razvijali.

Septembra istega leta je TV-Dnevnik I⁴² (19. 9. 1978) poročal o predsedniku Republiške konference Socialistične zveze delovnega ljudstva Mitju Ribičiču, ki je v navzočnosti številnih vladnih predstavnikov republiškega družbeno-političnega življenja sprejel predstavnike slovenskega duhovniškega društva. Tovariš Ribičič je poudaril pomen tovrstnih že tradicionalnih srečanj, saj so ta dobra priložnost za medsebojna seznanjanja o dejavnosti tako društva kot Socialistične zveze.

Mesec dni kasneje so v TV-Dnevniku⁴³ (11. 10. 1978) poročali o ugodni oceni uresničevanja zakona o pravnem položaju verskih skupnosti v republiki. Organizirana je bila skupna seja treh odborov slovenske skupščine, o njej pa je poročal TV-Dnevnik. Načelno politiko, ki ima svojo zgodovinsko podlago že v dokumentih slovenske partije in osvobodilne fronte, so ugodno sprejeli tudi predstavniki verskih skupnosti in kot posledica v Sloveniji v zadnjem obdobju skoraj ni bilo potrebno uporabljati administrativnih sredstev zaradi kaznivega zlorabljanja vere in cerkve za politične namene. Kljub temu pa smo bili tudi v tistem obdobju priče sovražnim napadom na Slovenijo in Jugoslavijo glede domnevnega kršenja svoboščin v listih slovenske duhovniške emigracije. Priča smo bili tudi razlikam med proklamiranim in dejanskim ravnanjem posameznih skupnosti. To velja zlasti za razvijanje dejavnosti verskih skupnosti med slovenskimi zdomci. Samo v Zahodni Nemčiji je bilo takrat 15 slovenskih duhovnikov, ki so živeli med slovenskimi delavci in katerih delovanje ni bilo vselej v skladu z dogovorjenimi stališči.

Ugotovite koordinacijskega odbora pri Socialistični zvezi Slovenije leta 1981 je povzel TV-Dnevnik⁴⁴ predvajanje 3. 4. 1981. Odnosi med samoupravno socialistično družbo in verskimi skupnostmi so se v zadnjem letu kljub nekaterim mo-

³⁶ Nosilec: KF D 629/I, T: 11131, dolžina 40".

³⁷ Nosilec: VKA 3675/1.

³⁸ Dr. Franc Rode je kasneje (5. marca 1997) postal ljubljanski nadškof in metropolit, po odhodu iz Ljubljane (22. 2. 2006) pa kardinal. Vir: <http://aktualno.rkc.si>

³⁹ Nosilec: KF D 2067/I, T: 17139.

⁴⁰ Nosilec: KF D 2246/I, T: 18114, dolžina 40".

⁴¹ Nosilec: KF D 3500/I, T: 25078, dolžina 50".

⁴² Nosilec: KF D 3553/I, T: 25347, dolžina 55".

⁴³ Nosilec: KF D 3576/I, T: 25469, dolžina 1'35".

⁴⁴ Nosilec: KF D 4478/I, T: 31029, dolžina 1'05".

tečim pojavom razvijali zelo dobro. Predsednik republiške konference Socialistične zveze Mitja Ribičič je dejal, da je treba sleherno vprašanje reševati v demokratičnem ozračju in za vsako ceno preprečiti tak položaj, ki ne bi več dopuščal odprtega dialoga. Predsednik je ocenil tudi mednarodne odnose; menil je, da je popuščanje negotovosti med blokoma na najvišji točki in da človeštvo izdaja za oboroževanje največje vsote v zgodovini. Koordinacijski odbor je obravnaval tudi vprašanja graditve cerkvenih objektov in delovanja duhovščine med našimi ljudmi na tujem.

Čeprav so bili sprejemi s tematiko sodelovanja z verskimi skupnostmi vsakoletni, dnevnoinformativne oddaje v obdobju 1981–1987 niso poročale o koordinacijskih odborih med samoupravno družbo in verskimi skupnostmi. Naslednja novica se je pojavila šele 10. 2. 1987 v TV-Obzorniku.⁴⁵ Vsakoletni sprejem je bil v Mariboru; na njem je predsednik komisije Željko Obranič izjavil, da so odnosi med predstavniki verskih skupnosti in samoupravno družbo iz leta v leto boljši. V Mariboru so podpisali protokol o dokončni ureditvi premoženjskopравnih odnosov med družbenopolitično skupnostjo in Rimskokatoliško cerkvijo. Nemoteno so potekale tudi aktivnosti za graditev novih kulturnih objektov – graditev in ureditev knjižnice Teološke fakultete je bila tako v sklepni fazi. Tedanji škof dr. Franc Kramberger je zagotovil, da reševanje odnosov v Mariboru gotovo pomembno vpliva na urejanje v vsej Sloveniji.

Ciril-Methodijsko društvo

Dnevnoinformativne oddaje so prinašale tudi nekatera krajša poročila o duhovniškem Ciril-Methodijskem društvu. Le-to je bilo ustanovljeno leta 1949, priznalo in potrdilo pa ga je tudi slovensko politično vodstvo. Društvo naj bi »povežalo humanim vrednotam narodnoosvobodilnega odpora in poveljni družbeni ureditvi privržene katoliške duhovnike«. ⁴⁶ Tako so poročali o sprejetju vodilnih članov na republiški konferenci v TV-Dnevniku⁴⁷ 22. 4. 1968; predsednik republiške konference SZDL Slovenije Janez Vipotnik je sprejel vodilne člane Ciril-Methodijskega društva; vodil jih je predsednik Anton Ravšelj. Na sprejemu je bil tudi član predsedstva republiške konference SZDL Slovenije Tone Fajfar.

Dne 30. 9. 1970 pa je bila v TV-Dnevniku⁴⁸ objavljena novica o skupščini duhovnikov, članov Ciril-Methodijskega društva Slovenije v Ljubljani. Društvo je to leto praznovalo 20-letnico svojega obstoja in ob tem jubileju so udeležence zbora pozdravili in jim čestitali v imenu republiške konference SZDL Slovenije Franc Kimovec-Žiga, predsednik zvezne komisije za verska vprašanja Mile Jovičević, predsednik republiške komisije Pavle Bojc, kot tudi delegati stanovskih društev iz drugih republik. Ugodno so ocenili razvoj društva v preteklosti in njegovo plodno delo, kot tudi prihodnje naloge v okvirih socialistične samoupravne družbe. Društvo naj bi še naprej razvijalo ideje, ki so mu bile doslej vsebina dela, in sicer v okviru s protokolom urejenih odnosov s Cerkvijo in državo. Na občnem zboru so se pogovorili še o nekaterih organizacijskih nalogah in stanovskih problemih. Med drugim so sklenili preimenovati društvo v Slovensko duhovniško društvo.

Tako je novica 26. 9. 1978 v TV-Dnevniku I⁴⁹ že prinesla vesti z desetega rednega občnega zbora članov Slovenskega duhovniškega društva. Zbora sta se udeležila tudi predsednik republiške komisije za odnose z verskimi skupnostmi Stane Kolman in podpredsednik republiške konference Socialistične zveze Bogo Zupančič, ki sta v pozdravnih nagovorih poudarila zlasti dobro in plodno sodelovanje z verskimi skupnostmi.

TV-Dnevnik⁵⁰ z dne 19. 10. 1982 pa je javnosti prinesel poročilo z občnega zbora Slovenskega duhovniškega društva v Ljubljani. Predsednik društva Roman Kavčič je dejal, da morajo verniki v sedanjih zaostrenih družbeno-političnih razmerah doma in v svetu tudi v prihodnje razvijati dobre odnose z družbeno-politično skupnostjo in se angažirati v Socialistični zvezi kot najširši fronti delovnih ljudi in občanov. Na zboru so delegati izvolili novo vodstvo – za novega predsednika so izvolili Jožeta Goličnika, župnika pri Svetem Cirilu in Metodu v Mariboru.

Proslave ob okroglih obletnicah

V dnevnoinformativnih oddajah so bile objavljene tudi krajše novice ob okroglih obletnicah duhovniških društev, škofov in raznih cerkva.

TV-Dnevnik⁵¹ z dne 15. 10. 1969 je prinesel novico o slovesni seji glavnega odbora v Klubu

⁴⁵ Nosilec: KF D 5376, T: 44859, dolžina 1'.

⁴⁶ Vodopivec: *Od Pobljnovne slovnice do samostojne države*, str. 342.

⁴⁷ Nosilec: KF D 5580, T: 7316, dolžina 20".

⁴⁸ Nosilec: KF D 566, T: 10849, dolžina 30".

⁴⁹ Nosilec: KF D 3560/I, T: 25383, dolžina 40".

⁵⁰ Nosilec: KF D 4904, T: 34738.

⁵¹ Nosilec: KF D 204, T: 9480, dolžina 30".

poslancev, kjer je Ciril-Methodijsko društvo slovenskih katoliških duhovnikov proslavilo dvajsetletnico svojega obstoja. Zbor sta v imenu republiškega izvršnega sveta in komisije za verska vprašanja pozdravila predsednik komisije Pavle Bojc, v imenu republiške konference SZDL pa Franc Kilmovec - Žiga.

TV-Dnevnik I⁵² je 8. 10. 1978 zabeležil slovesnost v Mariboru ob 750-letnici mariborske škofije. Ob tej priložnosti so prenesli posmrtno ostanke Antona Martina Slomška iz frančiškanske cerkve v stolnico. Ob visokem jubileju te verske ustanove je poleg drugih predstavnikov družbenopolitičnega življenja občine in regije čestital tudi predsednik republiške konference Socialistične zveze Mitja Ribičič. Med drugim je poudaril, da gre za versko ustanovo, ki je bila stoletja branik slovenstva v najbolj ogroženem delu naše ožje domovine. Še posebej je bilo to čutiti med narodnoosvobodilnim bojem, ko je bilo tudi slovensko duhovništvo skupaj z drugimi izobraženci izpostavljeno nenehnemu preganjanju.

Poročanje s proslave ob 30-letnici Duhovnega društva slovenskih duhovnikov je bilo objavljeno v novici TV-Dnevnik I⁵³ 17. 9. 1979. Ob jubileju je čestitke izrekel predsednik republiške konference socialistične zveze Mitja Ribičič, ki je med drugim poudaril, da razvoj socialistične demokracije ne ukinja različnih pogledov in pluralizma interesov, ampak jih usklajuje v enotno hotenje, da bi živeli bolje. Ta cilj je tudi temeljno izhodišče za delo društva, katerega člani, najnaprednejše krilo slovenske duhovščine, vidijo v svobodni, socialistični in samoupravni družbi.

Dva dni kasneje se je v TV-Dnevniku II⁵⁴ (19. 11. 1979) na okroglo obletnico duhovniškega društva pojavila še krajša novica, ki je povzela zavezo društva, da bo še naprej krepilo razumevanje med Cerkvijo in samoupravno družbo. Udeleženci so poudarili, da so odnosi med verskimi skupnostmi in samoupravno družbo zadovoljivi na vseh ravneh, čeprav so morali pri tem premagati številne težave.

V TV-Obzorniku⁵⁵ so 7. 2. 1980 poročali o 50. osebnem jubileju Romana Kavčiča, predsednika Slovenskega duhovniškega društva in župnika v Dolenjskih Toplicah.

Oktobra 1987 je bila v TV-Dnevniku⁵⁶ objavljena novica o 10. obletnici ustanovitve⁵⁷ škofije z govorom dr. Alojzija Šuštarja v koprski stolnici.

Leto 1989 je bilo leto okroglih obletnic. V TV-Dnevniku II⁵⁸ dne 16. 7. 1989 so obeležili 600 let cerkve Koreno s slavnostnim govornikom Matjažem Kmeclom. TV-Dnevnik III⁵⁹ je istega dne (16. 7. 1989) ponovil novico s Horjula o 600-letnici cerkvice. TV-Dnevnik II⁶⁰ pa je 20. 9. 1989 obvestil o 40-letnici duhovniškega društva; poročal je s slovesnosti, katere govorec je Jože Smole. O 450-letnici Svete gore in obnovitvi bazilike iz 14. stoletja z odlomki slovesne maše pa je poročal TV-Dnevnik II⁶¹ 8. 10. 1989.

Odlikovanja napredne duhovščine in imenovanja novih škofov

Odlikovanja napredne duhovščine, sprejemi slovenskih škofov in imenovanja novih so naslednji sklop kratkih novic v okviru dnevnoinformativnih oddaj TV-Dnevnik in TV- Obzornik.

TV-Dnevnik⁶² z dne 21. 12. 1970 je poročal o odlikovanju napredne duhovščine, ki jo je opoldne istega dne izvedel predsednik skupščine SR Slovenije Sergej Kraigher. Profesorju Teološke fakultete v Ljubljani dr. Stanku Cajnkarju je izročil red zaslug za narod z zlato zvezdo, red zaslug za narod s srebrnimi žarki pa dekanu Teološke fakultete dr. Maksu Miklavčiču, stolnemu kanoniku dr. Alojziju Ostercu in župniku v Šentilju Antonu Ravšlu. Slovesnosti v prostorih republiške skupščine so se udeležili ugledni predstavniki družbenopolitičnih skupnosti in predstavniki slovenskih duhovnikov. Predsednik Kraigher je odlikovancem čestital, obenem pa izrekel priznanje vsej napredni duhovščini. V imenu odlikovancev se je zahvalil dr. Stanko Cajnkar, ki je poudaril, da smo v odnosu samouprave družbe do cerkve ali cerkve do samoupravne družbe prehodili zelo dolgo pa tudi lepo in plodno pot.

Predsednik republike tovariš Tito je Slovensko duhovniško društvo ob 30-letnici obstoja odlikoval z redom zaslug za narod s srebrnimi žarki, tajnika

⁵⁶ Nosilec: VKA D 95/6, dolžina 1'05".

⁵⁷ Leta 1977 je bila koprška škofija razdružena s tržaško in ne na novo ustanovljena. Tako leta 1987 niso praznovali 10. obletnice ustanovitve koprške škofije, temveč razdružitve s tržaško.

⁵⁸ Nosilec: VKA D 228/3, dolžina 1'24".

⁵⁹ Nosilec: VKA D 231/15, dolžina 10'00".

⁶⁰ Nosilec: VKA D 237/17, dolžina 1'29".

⁶¹ Nosilec: VKA D 240/10, dolžina 1'58".

⁶² Nosilec: KF D 646/4, T: 11202, dolžina 60".

⁵² Nosilec: KF D 3573, T: 25450, dolžina 55".

⁵³ Nosilec: KF D 3917/I, T: 27372, dolžina 1'51".

⁵⁴ Nosilec: KF D 3980/II, T: 27733, dolžina 35".

⁵⁵ Nosilec: KF D 4060, T: 28213.

društva Mihaela Jeriča ob življenjskem jubileju – 70-letnici – pa z redom republike s srebrnim vencem. Visoki odlikovanji je izročil predsednik republiške konference Socialistične zveze Mitja Ribičič. Novica o dogajanju je bila objavljena v TV-Dnevniku I⁶³ 5. 12. 1979. Ob tej priložnosti je Ribičič poudaril vlogo in pomen društva v družbi, ki je zaradi strokovne in družbene usmerjenosti kolektivni člen Socialistične zveze. V tem duhu je izzvenela tudi razprava na seji koordinacijskega odbora za urejanje odnosov med samoupravno družbo in verskimi skupnostmi. Razpravljavci so zavrnili vsakršne poskuse nestrpnosti in politikantstva pri obravnavanju odnosov med družbo in verskimi skupnostmi ter se zavzeli za strpen dialog, sporazumevanje in poglobljeno sodelovanje.

V TV-Dnevniku⁶⁴ 19. 12. 1980 je bila objavljena novica o odlikovanju pokojnega ljubljanskega nadškofa in prvega slovenskega metropolita dr. Jožefa Pogačnika. Predsedstvo Jugoslavije ga je posmrtno odlikovalo z redom republike z zlatim vencem. To je bilo priznanje za njegovo prizadevanje in zasluge pri urejanju odnosov med samoupravno socialistično družbo in Rimskokatoliško cerkvijo. Za odlikovanje se je zahvalil ljubljanski nadškof in metropolit dr. Alojzij Šuštar, ki je med drugim poudaril, da bodo delo pokojnega dr. Pogačnika nadaljevali in si prizadevali za sožitje socialistične družbe in Cerkev ter za uspešen dialog.

O slovesnosti ob imenovanju novega škofa v Mariboru je poročal TV-Dnevnik⁶⁵ dne 21. 12. 1980. Dr. Franca Krambergerja so v mariborski stolnici posvetili v 60. mariborsko-lavantinskega škofa. Glavni poročevalec je bil papeški pronuncij v Jugoslaviji Michele Cecchini, sodelovala sta ljubljanski nadškof dr. Alojzij Šuštar in graški škof dr. Johann Weber. Slovesnosti so se udeležili tudi predstavniki slovenskega družbeno-političnega življenja z Dušanom Šinigojem, predstavnikom komisije socialistične republike Slovenije za odnose z verskimi skupnostmi, na čelu.

Preostale novice

V preostalih novicah dnevnoinformativnih oddaj, TV-Dnevnika in TV-Obzornika, so zbrane novice lokalne narave, novice mesta Ljubljane in drugih krajev na Slovenskem.

Dogodke v Ljubljani je zabeležilo večje število dnevnoinformativnih oddaj. TV-Dnevnik I⁶⁶ z dne 15. 5. 1979 je poročal, da so se na ljubljanskem Magistratu sešli predstavniki mesta s predstavniki rimskokatoliških skupnosti, ki so delovale v Ljubljani, ter nekaterih verskih ustanov in društev. Na srečanju, ki ga je pripravila mestna komisija za odnose z verskimi skupnostmi, je njen predstavnik Niko Lukež v pozdravnem govoru poudaril, da je vse, kar so v zadnjih letih zgradili v Ljubljani, plod prizadevanj vseh delovnih ljudi, ne glede na njihovo svetovnonazorsko prepričanje.

Komisija za odnose z verskimi skupnostmi pri skupščini mesta Ljubljana je v letu 1980 organizirala srečanje najvišjih predstavnikov Rimskokatoliške cerkve v Ljubljani in predstavnikov ljubljanskega družbeno-političnega življenja; osnovne misli so bile strnjene v ugotovitev, da so odnosi med samoupravno družbo in verskimi skupnostmi sicer dobri, vendar morajo izmenjavi mnenj, stališč in doseganju skupnih ciljev nameniti še večjo pozornost. O srečanju je poročala oddaja V znamenju⁶⁷ 22. 5. 1980. TV-Dnevnik⁶⁸ z dne 27. 6. 1981 pa je govoril o novi pridobitvi islamske verske skupnosti v Ljubljani. V Mostah so odprli tako imenovani Mesdžič. To je starejša hiša, ki jo je kupila verska skupnost in jo preuredila tako, da bi lahko muslimani v njej opravljali svoje obrede. Na otvoritvi – udeležili so se je vrhovni poglavar islamske verske skupnosti v Jugoslaviji, predstavniki mesta, Socialistične zveze ter drugih verskih skupnosti – so poudarili, da je Mesdžič samo začasna rešitev, saj stavba še zdaleč ne ustreza za potrebe verske skupnosti. Dokončno naj bi ta vprašanja rešila džamija, a se je zataknilo pri lokaciji.

Novica TV-Dnevnika II⁶⁹ z dne 28. 3. 1989 nas je seznanila s skupno molitvijo Albancev v frančiškanski cerkvi v Ljubljani.

Leta 1980 se je v Sloveniji na delovnem obisku mudil predstavnik Vatikana v Jugoslaviji, pronuncij dr. Michele Cecchini. Njegov delovni obisk v Sloveniji je zabeležila novica v TV-Dnevniku I⁷⁰ 14. 4. 1980. Pronuncij je najprej obiskal najvišje predstavnike slovenskega družbenega in političnega življenja, Milana Kučana, dr. Antona Vratušo in Mitjo Ribičiča, nadaljeval pa z obiskom Maribora in Ljutomeru.

⁶⁶ Nosilec: KF D 3792/I, T: 26748, dolžina 45".

⁶⁷ Nosilec: KF D 4165/II, T: 28939, dolžina 53".

⁶⁸ Nosilec: KF D 4562/I, T: 31628, dolžina 45".

⁶⁹ Nosilec: VKA D 200/1, dolžina 1'34".

⁷⁰ Nosilec: KF D 4127/I, T: 28647, dolžina 35".

⁶³ Nosilec: KF D 3996/I, T: 27828, dolžina 1'20".

⁶⁴ Nosilec: KF D 4376/I, T: 30292, dolžina 55".

⁶⁵ Nosilec: KF D 4378, T: 30304, dolžina 55".

Novice iz preostalih slovenskih krajev predstavljajo manjši nabor. V TV-Dnevniku I⁷¹ smo 7. 8. 1988 slišali novico o posvetitvi kapele na Veliki Planini s panoramskimi posnetki, posnetki prihajanja vernikov, notranjosti kapele in prihoda škofa Alojzija Šuštarja ter z odlomki slovesne maše. TV-Dnevnik II⁷² z dne 24. 6. 1989 pa je prinesel vsebino praznovanja na Sveti gori, zunanje in notranje posnetke cerkve ter kratke odlomke koncerta v cerkvi.

Katoliška cerkev v drugih oddajah TV Slovenija

Glavnina informacij in novic o Rimskokatoliški cerkvi je bila v letih 1968–1990 posredovana v dnevnoinformativnih oddajah. Nekaj pa je bilo novic tudi v posebnih oddajah.

Med njimi lahko posebej omenimo eno izmed zgodnejših oddaj, oddajo Proščenje,⁷³ predvajano 18. 10. 1967, ki je poročala o tradicionalnem proščenju – Marijinem prazniku Vnebovzetju 15. avgusta in o dogajanju v Turnišču.

Na posnetku posebne oddaje Prva konferenca ZKS,⁷⁴ predvajane 8. in 9. 1. 1970, je Stane Kranjc govoril o politiki socialističnih sil do religije in Cerkve in o poskusu oživljanju klerikalizma.

Ob 500. obletnici rojstva reformatorja Martina Luthra so 5. 12. 1983 predvajali oddajo, imenovano Studio 2: Martin Luther.⁷⁵ V njej so Sandi Čolnik in njegovi gostje govorili o Lutrovem delu in vplivu na slovenske protestante, dr. Jaro Dolar pa je predstavil Lutrove knjige, med njimi tudi Postilo, prepis iz leta 1563, ter govoril o vzrokih za prevajanje Biblije v slovenščino. O prevodih Biblije v slovenski jezik je govoril tudi dr. Jože Reichman in poudaril veliko vlogo Dalmatinovega prevoda.

V oddaji Dosje našega časa: Včeraj za jutri IX: Plodna jesen⁷⁶ z dne 2. 7. 1982 je predstavljeno pastirsko pismo škofov, ki skuša ljudi odvrniti od glasovanja za Ljudsko fronto. Oddaja Včeraj za jutri 1946: 6. zločin in kazen⁷⁷ z dne 4. 5. 1984 prikazuje Rupnika in škofa Rožmana in prisego domobrancev na ljubljanskem stadionu. V oddaji Včeraj za jutri 1946: Obzorja leta 1947 (17. oddaja)⁷⁸ z dne 4. 1. 1985 sta predstavljena koledar

slovenskega poročevalca in članek o Treh kraljih, ki so delovni dan.

Naslednji paket oddaj v osemdesetih, vsebuje oddajo Dokumentarec meseca: Čudeži v Medžugorju⁷⁹ z dne 24. 4. 1985, ki je prinesel vsebino o prikazovanju Marije in čudežih v Medžugorju. Prikazani so bili posnetki pokrajine, romarjev, izjave, molitve in obredi. Omenjen je bil tudi vpliv na življenje prebivalcev in razvoj verskega turizma. Oddaja Miti in legende – Sveto pismo, zgodbe Nove zaveze⁸⁰ z dne 4. 11. 1986 je predstavila vsebino prve Kristusove preizkušnje v puščavi in vsebino Janeza Krstnika. Vmes je bilo predstavljenih nekaj umetniških upodobitev.

Oddaja Spoznajmo neznano⁸¹ s 24. 12. 1986 (verjetno ni bila predvajana na programu Televizije Slovenija) govori o religiji in zgodovini Cerkve na Slovenskem. Podani so podatki o številu vernih in nevernih, praznikih, predstavljen je pomen krščanske kulture pri nas v primerjavi z drugimi državami, vključeni pa so tudi posnetki maše v frančiškanski cerkvi na Prešernovem trgu. V nadaljevanju dr. France Dolinar, predstojnik Inštituta za zgodovino Cerkve na Slovenskem, govori o prostorih semeniške knjižnice in nalogah ter raziskavah Inštituta. Potrebno je opozoriti na zaplet ob omenjeni oddaji, ki naj bi bila na sporedu na »sveti večer«, 24. decembra 1986, vendar je po posredovanju partijskega vodstva TV-hiše odpadla. Kaj se je dogajalo v ozadju medijskega ustvarjanja, bo razkrila oddaja režiserja Slavka Hrena. Predstavil bo zgodbo Katarine Lavš, urednice oddaje Spoznajmo neznano. Oddaja bo predvajana in na sporedu šele v prihodnje, informacije o razpletu pa med pisanjem članka niso bile dostopne v dokumentaciji Arhiva RTV.

Naslednja oddaja Miti in legende – Sveto pismo, zgodbe Nove zaveze⁸² z dne 17. 2. 1987 pa je prinesla vsebino, povezano s Kristusovim vstajenjem in verovanjem v Kristusovo vstajenje od mrtvih kot temelj krščanske vere. Prikazan je tudi vpliv Kristusovega vstajenja na delo umetnikov.

Ob obisku papeža Janeza Pavla II. v Krki na Koroškem je bila posneta reportaža z naslovom Mir z nami – obisk papeža Janeza Pavla II. v Krki na Koroškem (Avstrija).⁸³ Predvajana je bila 5. 7. 1988. Predstavljeni so vtisi naključnih ljudi deset dni pred obiskom papeža Janeza Pavla II., priprave

⁷¹ Nosilec: VKA D 146/3, dolžina 11'00".

⁷² Nosilec: VKA D 225/7, dolžina 1'25".

⁷³ Nosilec: KF 5153.

⁷⁴ Nosilec: VKA P 297/1.

⁷⁵ Nosilec: VKA P 1588/1.

⁷⁶ Nosilec: KF 13599.

⁷⁷ Nosilec: KF 14392.

⁷⁸ Nosilec: KF 14694.

⁷⁹ Nosilec: VKA P 1132/1.

⁸⁰ Nosilec: VKA P 744/3.

⁸¹ Nosilec: VKA P 1584/1.

⁸² Nosilec: VKA P 744/2.

⁸³ Nosilec: VKA P 965/5.

na obisk in papežev prihod ter maša na prizorišču na prostem. Prikazana je tudi ljubljanska železniška postaja s skupino Slovencev, ki odhaja na Koroško in se pripravlja na obisk papeža.

Prenosi cerkvenih bogoslužij niso bili pogosti, a izjemoma vendarle navzoči. Oddaja Družina včeraj in danes⁸⁴ z dne 24. 12. 1988 je vključila prenos božične maše. Ob božično okrašeni mizi je v pogovor Sandija Čolnika in njegovih gostov (prof. dr. Anton Trstenjak, dr. Maca Jogan, dr. Niko Kuret in Matjaž Kmecl) o božiču vključen prenos božične maše iz Skomarj pod Roglo.

Oddaja Slovenska sprava – Prenos iz Kočevskega roga⁸⁵ z dne 8. 7. 1990 je prikazala prenos pravne slovesnosti iz Kočevskega roga, kjer je pravno slovesnost vodil in povezoval nadškof Alojzij Šuštar.

Katoliška cerkev v oddajah TV Slovenija – umetnostnozgodovinski pogled

Vse od začetka delovanja Televizije Slovenija v Dokumentaciji Televizije Slovenija nastaja tudi obsežna zbirka fotografskega gradiva. Fotografsko gradivo iz let 1968–1990 razkriva posnetke cerkva v Gornjem Gradu⁸⁶ (nastal 9. 1. 1968), blejske župne cerkve z detajli⁸⁷ (maj 1969) in zunanosti cerkve v Vilnici, posnetek vhoda v Kostanjeviški samostan, posnetke ostankov samostanske cerkve v Žičah ter samostana Dečani (vsi so nastali leta 1976), posnetke zunanosti in notranosti nekaterih Plečnikovih cerkva iz leta 1984 in posnetke notranosti piranske stolnice iz leta 1985.

Število oddaj, ki so zabeležile umetnostnozgodovinski pogled, ni zanemarljivo. V letu 1968 so oddaje prikazovale zunanost in/ali notranost posameznih cerkva in samostanov z detajli. V oddaji Na poti od Ljubljane do Snežnika⁸⁸ z dne 21. 3. 1968 je posneta cerkvica na Bloški polici z notranjostjo. V oddaji Na poti od Komende do Radovljice – Breg pri Preddvoru⁸⁹ z dne 18. 10. 1968 sta posneta cerkvica z notranjščino in freskami na Bregu ter Velesovo z notranjostjo samostana, zunanostjo gradu in cerkve. V oddaji Na poti po Prekmurju, »Prekmurje Miška Kranjca« Martijanci,⁹⁰ z dne 21. 10. 1968 pa je posneta župna cerkev sv. Martina.

V osemdesetih letih je bilo število umetnostnozgodovinskih in arhitekturno-kulturnih posnetkov katoliških cerkva in samostanov večje tako po številu kot v vsebinskem razponu. Glasbena oddaja Stara glasba v našem času in prostoru⁹¹ z dne 12. 3. 1984 tako predstavlja zunanost in notranost slovenskih cerkva, ki imajo najstarejše orgle.

Dnevnoinformativne oddaje so poročale o izvedeni ali morda potrebni obnovi cerkva. TV Obzornik⁹² z dne 17. 5. 1984 je poročal o obnovi stare gotske cerkve Sv. Trojice kartuzijskega samostana Pleterje, TV Obzornik⁹³ z dne 30. 5. 1984 pa o zaščiteni cerkvi – baročni kapeli v Boštanju, potrebni obnove.

Oddaja Zrno do zrna⁹⁴ z dne 27. 9. 1987 govori o zgodovini cistercijanskega samostana (Stična), ki so ga ustanovili 24. 9. 1136, prikazuje grafiko samostana, posnetke samostana, notranje posnetke cerkve in slike Fortunata Berganta.

Zanimiv aspekt, povezan s Katoliško cerkvijo, je v oddaji Dokumentarec meseca – Jurklošter⁹⁵ z dne 16. 3. 1988, saj je obravnavan spor med Svetlano Makarovič in krajanji Jurkloštra, ki pa med drugim prikazuje tudi posnetke stolpa v Jurkloštru in ruševine jurkloštrske graščine.

Dnevnoinformativne oddaje so poročale tudi o posvetitvah novih cerkva, delavnic in okroglih obletnicah. TV-Dnevnik⁹⁶ z dne 7. 8. 1988 je poročal o posvetitvi kapele na Veliki Planini, ki jo je posvetil ljubljanski škof Alojz Šuštar, prav tako pa je prinesel sliko zunanosti in notranji kapele. TV-Dnevnik II⁹⁷ z dne 4. 5. 1989 je prinesel vpogled v cerkev v Mariboru in otvoritev orglarske delavnice v Hočah, ki jo je blagoslovil dr. Franc Kramberger. TV-Dnevnik⁹⁸ z dne 16. 7. 1989 pa je ob 600-letnici cerkvice v Horjulu prinesel panoramske posnetke okolice, posnetke slovesne maše na prostem ter posnetke notranosti cerkve.

Sklep

Eden izmed glavnih ciljev članka je bil ugotoviti pogostnost omemb Rimskokatoliške cerkve v oddajah TV-Slovenija v letih 1968–1990. Članek obravnava skupno 75 kratkih poročanj dnevnoinformativnih oddaj in krajših novic posebnih oddaj z

⁸⁴ Nosilec: MGS 63/14477/120.

⁸⁵ Nosilec: VKA 3649.

⁸⁶ Nosilec: FT 6965.

⁸⁷ Nosilec: FT 367/1-6.

⁸⁸ Nosilec: KF 5501.

⁸⁹ Nosilec: KF 6033.

⁹⁰ Nosilec: KF 6034.

⁹¹ Nosilec: KF 14234.

⁹² Nosilec: KF D 5131.

⁹³ Nosilec: KF D 5136.

⁹⁴ Nosilec: KF D 5420.

⁹⁵ Nosilec: KF D 15367.

⁹⁶ Nosilec: VKA D 145/7.

⁹⁷ Nosilec: VKA D 222/2.

⁹⁸ Nosilec: VKA D 231/15.

omembami Rimskokatoliške cerkve ter nekaj fotografskega gradiva cerkva in samostanov na Slovenskem.

Opazna je razlika v številu poročanj in navzočnosti Katoliške cerkve v medijih pred letom 1976 in po tem letu. Pripravljenost za sistematično in strpno dogovarjanje med Cerkvijo in oblastmi v poznih sedemdesetih letih dvajsetega stoletja je imela ugoden vpliv zlasti za Katoliško cerkev. Leta 1976 je bil sprejet nov zakon o verskih skupnostih, opaziti pa je mogoče tudi večjo mero popustljivosti oblasti v odnosih do Katoliške cerkve. V obdobju 1968–1976 je bilo poročanj, ki so prikazovala delovanje Katoliške cerkve ali pa so bila namenjena pomembnejšim cerkvenim dogodkom 21, v obdobju 1976–1990 pa se je število povečalo na kar 54.

Glavni sklep članka pa je povezan z vsebinsko tematiko obravnavanih poročanj. Vsekakor je treba omeniti, da je v povzetkih poročanj in v pregledu oddaj z omembo Rimskokatoliške cerkve mogoče zaznati le en vidik realne slike odnosov med Cerkvijo in državo v letih 1968–1990, ki nikakor niso bili tako rožnati in diplomatsko obzirni. Pogovori še zdaleč niso potekali tako vljudno, kot so predstavljeni na televiziji. Največ poročanj z omembo Katoliške cerkve na Slovenskem med letoma 1968 in 1990 je bilo povezanih z vsakoletnimi tradicionalnimi novoletnimi sprejemi slovenskih duhovnikov pri predsedstvu republiške komisije za odnose z verskimi skupnostmi. Sledijo novice z zasedanj koordinacijskih odborov za urejanje teh odnosov. V obeh primerih pa gre za krajše novice, v katerih je odnos med Cerkvijo in državo predstavljen z veliko mero obzirnosti ter uradnega spoštovanja. Nastop predstavnikov obeh strani na televiziji je silno dostojen in kaže medijsko načrtovano »nerealno« slika o medsebojnih odnosih.

Vsekakor pa vpliv Katoliške cerkve, kot tudi vere na splošno, med leti 1968–1990 ni bil precejšen, saj se Cerkev, kot družbena institucija, z veliko mero vplivanja na ljudi, pojavlja le v krajših mesečnih ali celo letnih novicah v TV informativnih oddajah. Se je pa vpliv cerkve v medijih znatno povečal leta 1990, ko je bilo ustanovljeno uredništvo verskih oddaj pod vodstvom urednika dr. Draga Klemenčiča in je TV Slovenija začela z rednim oddajanjem oddaje Obzorja duha in drugih verskih oddaj.

Viri in literatura

Arhivski viri

Radio Televizija Slovenija. Oddelek za arhiviranje in dokumentacijo. Kolodvorska 2. 1550 Ljubljana.

Nosilec:

KF (kino film) pod zaporedno številko

VKA (video kaset) pod zaporedno številko

MGS (magnetoskopski zapis) pod zaporedno številko

FT (fotografija) pod zaporedno številko

Literatura

Bizilj, Ljerka: *Cerkve v policijskih arhivih*. Ljubljana: samozaložba, 1991.

Vodopivec, Peter: *Od Poblinove slovnice do samostojne države*. Ljubljana: Modrijan založba d.o.o., 2006.

Zgodovina Cerkve na Slovenskem. Celje: Mohorjeva družba, 1991.

Zgodovina Slovencev. Ljubljana: Cankarjeva založba, 1979.

Spletne strani

<http://www.rtvsllo.si/strani/sluzba-za-arhiviranje-in-dokumentacijo-televizije-slovenija/13> (1. 3. 2010)

<http://aktualno.rkc.si/?id=1950> (15. 4. 2010)

Zusammenfassung

DIE KATHOLISCHE KIRCHE IN DEN SENDUNGEN DES SLOWENISCHEN FERNSEHENS 1968–1990

Der Zweck und eines der Ziele der Untersuchung des Zyklus Kirche und Gesellschaft/Staat in der modernen Geschichte Sloweniens ist, die Erwähnung der katholischen Kirche in den öffentlichen Medien bzw. in den Sendungen des Slowenischen Fernsehens in den Jahren 1968–1990 aufzuzeigen. Die Erwähnungen der katholischen Kirche sind in den öffentlichen Medien in dem erfassten 22-jährigen Zeitraum nicht in größerer Zahl anzutreffen. Die Seminararbeit behandelt insgesamt 75 Kurzmeldungen von Informationssendungen des Tages und kürzere Nachrichten von Sondersendungen mit Erwähnungen der römisch-katholischen Kirche sowie einiges Fotomaterial von Kirchen und Klöstern in Slowenien. Eine the-

matisch-chronologische Übersicht über die Sendungen des Slowenischen Fernsehens mit einer Kurzbeschreibung des Inhalts der Sendungen, die sich auf die Thematik der katholischen Kirche beziehen, gibt Einblick in die Vielfältigkeit der Nachrichten.

Die Mehrzahl der Nachrichten stammt von den alljährlichen traditionellen Neujahrsempfängen der geistlichen Würdenträger Sloweniens beim Vorsitz der Republikkommission für Beziehungen mit den Glaubensgemeinschaften. Diesen folgen Meldungen von Sitzungen der Koordinierungsausschüsse zur Regelung dieser Beziehungen. Angeführt werden Nachrichten über die Tätigkeit des Kyrill- und Methodius-Vereins, verschiedene Feiern

anlässlich runder Jahrestage der katholischen Kirche, einzelne Auszeichnungen des Klerus und die Ernennung neuer Bischöfe sowie sonstige Kurznachrichten.

Bemerkenswert ist der Unterschied in der Zahl der Nachrichten und Erwähnungen der katholischen Kirche in den Medien vor und nach 1976, als das neue Gesetz über die Glaubensgemeinschaften verabschiedet wurde.

Der Einfluss der katholischen Kirche als auch des Glaubens im Allgemeinen im Zeitraum 1968–1990 war nicht beträchtlich, er nahm jedoch im Jahr 1990 zu, als die Redaktion der Glaubenssendungen unter dem Vorsitz von Dr. Drago Klemencič gegründet wurde.